

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังประสบปัญหานานับประการ อันสืบเนื่องจากการมีพฤติกรรมที่ไม่ดีงามของคนไทย พฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์เป็นผลมาจากค่านิยมที่เป็นพลังซ่อนเร้นอยู่ในภายในซึ่งจะเป็นตัวตัดสิน ตัวกำหนด หรือแรงผลักดันพฤติกรรมของมนุษย์โน้มน้าวไปยังหนทางใด¹ และปัญหาพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ใน สังคมไทยปัจจุบัน ใ้ทวิความรุนแรง และเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศ นับว่าเป็นมูลเหตุที่สำคัญที่ทำให้สังคมไทยขาดความสงบสุข²

ประชาชนที่มีรายได้ค่อนข้างอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม หรือสลัม หรือเรียกตามศัพท์ที่บัญญัติใหม่ว่า "ชุมชนแออัด" ในเขตกรุงเทพมหานครมีจำนวนไม่น้อยและในปัจจุบันนี้ พบว่าสภาพแวดล้อมของกรุงเทพมหานครนั้น จะมีลักษณะของประชากรที่อาศัยอยู่กันอย่างแออัดและได้ขยายเพิ่มมากขึ้นทั่วไปในทุกเขตปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในย่านชุมชน ฉะนั้นสิ่งที่ตามมาก็คือปัญหาต่าง ๆ อาทิเช่น การขาดแคลนที่อยู่อาศัย การขาดแคลนสถานสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้นับวันก็ทวีความรุนแรงและแผ่กระจายไปทั่วพื้นที่กรุงเทพมหานคร นับเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งแสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันในสภาพความเป็นอยู่ของประชากรในประเทศ ชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานครมีผลกระทบมาจากการเปลี่ยนแปลงภาวะทางเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่การพัฒนาเศรษฐกิจ

¹พจน์ สะเพียรชัย, รายงานการสัมมนาเรื่องระบบค่านิยมไทย, โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวกับการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรีกี 2523, หน้า คำนำ.

²ซงค์ วงษ์จันทร์, โครงการประชุมสัมมนาเพื่อนำค่านิยมที่พึงประสงค์ไปสู่การปฏิบัติ, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2524, หน้า 1.

ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเมือง การปกครอง สาธารณูปโภค สาธารณสุข ตลอดจนรายได้ในเมืองสูง กรุงเทพฯ จึงกลายเป็นแหล่งดึงดูดคน (Pull - factor) จากทุก ๆ ภาคในทอปปอเซาสุกรุงเทมมหานคร³ ส่วนหนึ่งของทอปปอเซาเหล่านี้มาจากชนบทที่ยากจน หนีความบีบคั้นเพื่อการอยู่รอดของชีวิตจึงเข้ามาหาถิ่นในเมือง ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) มุ่งที่จะพัฒนาเมืองหลวง คือ กรุงเทพฯ ให้เป็นเสมือนศูนย์กลางของประเทศ โดยไม่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนไทย ทำให้ความแตกต่างกันระหว่างเมืองกับชนบทมีมากขึ้น ถึงแม้ว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับต่อมา จะได้มีการขยายการพัฒนาไปสู่ชนบท แต่เป็นไปในลักษณะที่ดึงทรัพยากรจากชนบทมาพัฒนาความเจริญในเมืองมากกว่า ส่วนการพัฒนาทางคนเกษตรกรรมก็ยังไม่ค่อยได้เท่าที่ควร ทำให้ชาวชนบทเกิดความยากจนทั้งที่เกิดจากปัญหาการครอบครองที่ดิน ปัญหาการผลิต การถูกกีดราคาพืชผล การเอารัดเอาเปรียบและปัญหาภัยธรรมชาติ⁴ ปัจจัยที่สำคัญเหล่านี้เป็นแรงผลักดันให้ชาวชนบทอพยพเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของความเจริญทุกด้าน ด้วยความคาดหวังว่าจะมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมาอาศัยอยู่ตามบริเวณวัดหรือบ้านญาติ หรือเช่าบ้านราคาถูกในสลัม บุกรุกที่ว่างเปล่าของราชการ หรือ เอกชนสร้างที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะต่ำกว่ามาตรฐาน นอกจากชาวชนบทที่อพยพเข้ามาแล้ว ยังมีคนในกรุงเทพฯ เองที่มากอยู่ในที่ ๆ มีราคาถูก เพราะภาวะเศรษฐกิจที่มีบริดมากขึ้น ทำให้มีจำนวนสลัมเพิ่มขึ้น สลัมของชุมชนแออัดแต่ละแห่งส่วนใหญ่จะเป็นที่อยู่อาศัยอันไม่มีที่ว่างชำระศุทหรือโทรม ขาดการบริหารที่ถูกตองตามหลักอนามัย จึงไม่เป็นที่อยู่อาศัยเพื่อการดำรงชีวิตใน

³ปัสที ลาคมานนท์, "ความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นในสังคมไทยของ นิสิตคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย", (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตคณะสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520). หน้า 20.

⁴สมพงษ์ พักปุย, สภาพสิทธิของสลัม (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญวิทย์ การพิมพ์, 2527), หน้า 15.

ครอบครัวให้มีความสุขสบายใจได้⁵ และสุน อมรวิวัฒน์⁶ กล่าวไว้ว่า คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนี้ เป็นผู้มีรายได้น้อย ขาดโอกาสทางการศึกษา ขาดปัจจัยสี่ มีการดำรงชีวิตที่ล่อแหลมต่อทางเสื่อม และมีอาชีพที่ทำลายศักดิ์ศรีของมนุษย์ นอกจากนี้ผู้เกิดในสลัมรุ่นใหม่ ๆ จะมีความนึกคิดแบบคนเมือง มีลักษณะเฉพาะตัวเองในค่านาชีพ เป็นผลให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นในแหล่งชุมชนแออัดโดยเฉพาะปัญหาค่านโรคภัย โจรภัย โจรูรภัย เด็กจรจัด คนชราถูกทอดทิ้ง และปัญหาความก้าวร้าวรุนแรงทางค่านาชีพจิตใจหมกมุ่นตายอยากซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาที่ซับซ้อนมากกว่าชนบท

ขณะนี้ชุมชนแออัดมีกระจายอยู่โดยทั่วไป ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในย่านใจกลางเมืองที่เป็นย่านแหล่งงาน จากการสำรวจของสำนักงานปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมของการเคหะแห่งชาติ พบว่า ในปี พ.ศ. 2521 มีชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร 310 แห่ง ประชากรประมาณแปดแสนคน และในปี 2526 ปรากฏว่ามีชุมชนแออัดอยู่ถึง 18 เขต และเพิ่มขึ้นเป็น 437 แห่ง มีครอบครัวประมาณ 127,435 ครอบครัว ประชากรประมาณหนึ่งล้านสองแสนคน จำนวนชุมชนแออัดเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 44.52 ของจำนวนชุมชนแออัดทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2521 และจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดเพิ่มขึ้นร้อยละ 50 ของประชากรในชุมชนแออัดทั้งหมดในปี พ.ศ. 2521⁷ ในปี พ.ศ. 2528 มีจำนวนชุมชนแออัดเพิ่มเป็น 1,020 แห่ง จำนวนประชากร 1,011,483 คน หรือราวร้อยละ 19.6 ของประชากรในกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน⁸

⁵สำนักงานปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม การเคหะแห่งชาติ, "บ้านฉันอยู่สลัม" ปรับปรุงชุมชนแออัด, หน้า 6 (อัครสำเนา)

⁶สุน อมรวิวัฒน์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนกรุงเทพฯ. รายงานการประชุมวิชาการแบบซิมโปเซียม, เรื่อง การศึกษากับการพัฒนาสังคมไทย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526 หน้า 43.

⁷การเคหะแห่งชาติ, "บ้านฉันอยู่สลัม" , วารสารการเคหะแห่งชาติ , (2526) หน้า 10.

⁸โสภณ พรโชคชัย, 1020, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์อาสาสมัครญี่ปุ่นในประเทศไทย, 2528), หน้า 28.

ด้วยเหตุที่จำนวนชุมชนแออัดในเขตกรุงเทพมหานคร และจำนวนผู้อยู่อาศัยที่มี
 มากจึงก่อปัญหานานับประการแก่สังคมส่วนใหญ่ รัฐบาลในปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสำคัญ
 ของปัญหาชุมชนแออัด จึงถือเป็นนโยบายหลักที่จะต้องบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และ
 สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 แต่เดิมเทศบาลกรุงเทพเป็นผู้ปรับปรุงชุมชน ได้ทำในลักษณะเรือ
 ร้าง และสร้างที่อยู่ใหม่แทน ทำให้เสียงบประมาณมาก และไม่สามารถแก้ปัญหาที่จะจัด
 ชุมชนแออัดให้หมดไปได้ ต่อมาคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้การเคหะแห่งชาติดำเนินการปรับปรุง
 ชุมชนแออัด โดยจัดตั้งสำนักงานปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมในวันที่ 1 เมษายน 2520 ทำ
 หน้าที่ดำเนินการปรับปรุง ชุมชนโดยมีนโยบาย ดังปฏิบัตินี้⁹

1. การปรับปรุงด้านกายภาพ
2. การปรับปรุงด้านเศรษฐกิจ และสังคม
3. การปรับปรุงที่ดิน

ชุมชนแออัดได้รับการพัฒนาขึ้นมาจากแนวคิดที่จะแก้ปัญหาของชุมชนด้วยการพัฒนา
 ซึ่งเพิ่งเริ่มมาเมื่อ พ.ศ. 2520 โดยการร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ และหน่วย
 งานของเอกชน การพัฒนาในระยะแรกที่ทำกันเป็นส่วนใหญ่ เป็นแบบนำสิ่งของไปให้มาก
 กว่าพัฒนาให้เขาช่วยตนเอง ในปัจจุบันได้มุ่งเน้นการพัฒนาตัวบุคคล โดยพัฒนาความคิด
 เสริมด้วยการรวมกลุ่ม เป็นการกระทำที่สอดคล้องกับความต้องการของชาวชุมชนแออัด การ
 พัฒนาชุมชนแออัดจะมุ่งเน้นไปทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้มีการจัดฝึกอาชีพ การ
 กู้เงินลงทุน การรวมกลุ่มแม่บ้าน เยาวชน เป็นแนวทางในการพัฒนาคนในระดับผู้ใหญ่ ส่วน
 การพัฒนาคนในระดับเด็ก จะเน้นด้านการศึกษาแต่ก็เป็นไปตามระบบมากกว่าจะคำนึงถึงการ
 แก้ปัญหาในสภาพแวดล้อม เป็นการจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของ สังคม
 โดยมุ่งให้เด็กเรียนมากที่สุด¹⁰

⁹คำกรัง ลัทธพิพัฒน์ , และ เขียม มกรานนท์ , การเคหะแห่งชาติ , ระเบียบ
 ว่าด้วยกรรมการชุมชนแออัด , 2525 , หน้า 1 (เอกสารโรเนียว).

¹⁰โสภณ พรโชคชัย , 1020 , หน้า 117.

แต่ สมจิตต์ สุพรรณทัศน์¹¹ กล่าวว่า ความคิดนี้มักพัฒนาหลายท่าน เห็นว่าเป็นการกระทำที่ผิดพลาด เพราะหลักสูตรมีจุดมุ่งหมายต้องการให้ เด็กทำได้ทำอย่างซึ่งมากเกินไปจนทำให้ เด็กไม่ได้อะไรเลย เพราะประชาชนในชุมชนแออัดที่ต้องการให้บุตรหลานของตนได้เรียนมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่ต้องการเน้นความ เป็นอยู่มากกว่า แต่การพัฒนาจะเกิดขึ้นเมื่อมีการให้การศึกษาเสียก่อน ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนและพัฒนาชุมชน

ในปัจจุบันโรงเรียนในชุมชนแออัดมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะเป็นที่ต้องการของชาวบ้าน ไม่ใช่เนื่องจากการศึกษามาเป็น เรื่องหลัก แต่ต้องการสร้างโรงเรียน เพื่อให้เป็นเครื่องรองรับกับการขับไล่ที่อยู่อาศัย ฉะนั้นการศึกษาเพื่อพัฒนาคน ต้องเน้นทั้ง เด็กและผู้ใหญ่ เนื่องจากผู้ใหญ่เป็นกำลังของครอบครัว หรือเป็นผู้นำของครอบครัว ถ้ามองว่าคนเป็นปัญหา คนกลุ่มนี้ก็คือตัวปัญหา เพราะเป็นปัญหาที่เกิดจากความไม่รู้ เกิดจากความค่อยโอกาสในสังคม¹² และมีค่านิยมที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน โดยไม่ส่งเสริมหาความก้าวหน้าในด้านการศึกษา เห็นการศึกษาเป็นสิ่งที่ไม่สำคัญ แม้จริงแล้วการพัฒนาในด้านต่าง ๆ จะมีการเปลี่ยนแปลงใดก็ตามอยู่ที่รากฐานสำคัญที่การพัฒนาคน ดังที่ จูเนทรี โคมิน¹³ กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงค่านิยม หากกับพัฒนาคนนั้นเอง คือสังคมจะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับค่านิยมของผู้อยู่อาศัยในสังคมนั้น ถ้าผู้อยู่ในชุมชนแออัดมีค่านิยมแบบเก่าไม่เปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ก็จะส่งผลกระทบต่อการศึกษาของคนในชุมชนแออัดนั้น ๆ ด้วย ทำให้การศึกษาของชุมชนนั้นไม่

¹¹ สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ , การศึกษากับการพัฒนาชุมชนแออัด. รายงานการประชุม วิชาการแบบซิมโปเซียม เรื่องการศึกษากับการพัฒนาสังคมไทย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 13 - 15 มกราคม , หน้า 95 - 96.

¹² สมพงษ์ พัดปุย , การศึกษากับการพัฒนาชุมชนแออัด. รายงานการประชุม วิชาการแบบซิมโปเซียม เรื่องการศึกษากับการพัฒนาสังคมไทย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 13 - 15 มกราคม 2526 , หน้า 97.

¹³ จูเนทรี โคมิน , ความหมายค่านิยม. กองวิจัยและวางแผน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ , กระทรวงศึกษาธิการ , 2521 หน้า 17 - 18.

ได้รับการสนับสนุนส่งเสริม ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่จะมองว่าการให้การศึกษาเป็นการทำให้เสียเวลา เสียโอกาส สิ้นเปลือง เปล่าประโยชน์ เมื่อเป็นเช่นนี้ ความมุ่งหวังที่จะพัฒนาคน เพื่อไปพัฒนาชุมชนก็หมดหวังถึงที่หน่วยงานของรัฐและเอกชน ให้ความช่วยเหลือชุมชนแออัดในต่าง ๆ เพื่อต้องการพัฒนาชุมชน และพัฒนาคนโดยมุ่งเน้นการให้การศึกษาแต่มีค่าไม่ถึงรากฐานสำคัญในการพัฒนาคนให้เปลี่ยนแปลง นั่นคือ ค่านิยม ที่ถูกมองข้ามไปหรือมองไม่เห็นความสำคัญของคนในชุมชนนั้นเสีย

เนื่องจากค่านิยมมีบทบาทและอิทธิพลที่สำคัญยิ่งต่อพฤติกรรมของมนุษย์ โดยทำหน้าที่เป็นมาตรฐาน (Standard) ในการรับรู้ ในการประเมิน การเลือก การตัดสินใจของบุคคล¹⁴ แท้จริงพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ในค่านิยมยกย่องแตกต่างกัน เป็นไปตามอิทธิพลของเงื่อนไขต่าง ๆ ทางสังคม ใค้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ การอบรมเลี้ยงดูทางบ้าน ส่วนการจะทำนายพฤติกรรมของมนุษย์นั้น จะจำเป็นต้องมีข้อมูลค่านิยมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย¹⁵ สรุปว่าพฤติกรรมจริงของบุคคล เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรค่านิยมและค่านิสภาพแวดล้อม คือค่านิยมนั้นกำหนดเป้าหมาย สร้างแรงจูงใจ ทิศนคติและความตั้งใจที่มุ่งสู่เป้าหมายนั้น ๆ แต่ความคาดหวังเป็นการคาดคะเนของตัวบุคคลกับโอกาสและระดับแห่งความสำคัญที่เขาจะทำได้จริง โดยคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมที่อาจส่งเสริมเป็นอุปสรรค ดังนั้น ข้อมูลทั้งสองลักษณะย่อมช่วยในการทำความเข้าใจและทำนายพฤติกรรมของบุคคลได้ใกล้เคียงความเป็นจริงมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนไปสู่จุดประสงค์ของสังคม จะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่นำไปสู่เป้าหมายในการพัฒนาคน โดยมีเรื่องของการศึกษาเป็นสื่อในการพัฒนา ดังนั้น ควรพัฒนาค่านิยมโดยเร่งด่วนนอกจากนี้ค่านิยมยังเป็นเครื่องชี้ทางและลักษณะความประพฤติของคนในสังคมด้วยการปลูกฝังและการพัฒนาค่านิยมอันดีงามให้แก่คนในชาติจึงมีความจำเป็นต้องกระทำ

¹⁴ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา , รายงานการวิจัยเรื่อง ค่านิยมและความคาดหวังของเยาวชนไทย (กรุงเทพมหานคร , คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2523) , หน้า 1.

¹⁵ Lewin, K. A. Dynamic Theory of Personality. New Yourk : McGraw-Hill, 1953, P, 79.

อย่างไม่ชักช้า¹⁶ และถ้ารปลุกฝังพัฒนาคนนิยมเพื่องเน้นจะเอาการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคน และพัฒนาชุมชนแออัด ก็จะต้องมุ่งส่งเสริมปลุกฝังให้คนในชุมชนแออัดทั้ง เด็กและผู้ใหญ่ ให้มีค่านิยม ที่ตั้งงามอันพึงประสงค์ของสังคม เพราะค่านิยมของบุคคลในต่างต่าง ๆ จะมีผลกระทบต่อการ ศึกษาของคนในครอบครัวและชุมชนแออัด เนื่องจากค่านิยมเก่า ๆ ของผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัด จะเป็นลักษณะเห็นการศึกษาว่าเป็นสิ่งที่ไม่สำคัญ ไม่เรียนก็ทำงานได้ เรียนแล้วนำไปใช้ไม่ได้ เสียเวลาเปล่า ค่านิยมดังกล่าวก็ยังคงติดตามมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้การศึกษาเพื่อการพัฒนาคน และพัฒนาชุมชนที่หน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปให้การช่วยเหลือไม่บรรลุเป้าหมายโดยเฉพาะค่านิยม ของผู้ใหญ่จะส่งผลไปยังเด็กและเยาวชนรุ่นหลัง ๆ มาก เพราะผู้ใหญ่จะเป็นผู้ที่วิพากษ์และ บบพาทในการถ่ายทอดค่านิยมให้กับผู้ใหญ่ให้คิดได้มากที่สุด ถ้าผู้ใหญ่ไม่ได้รับการพัฒนาค่านิยมแล้ว การเปลี่ยนแปลงในเด็กจะเกิดขึ้นได้ยากมาก ฉะนั้นการจะใช้การศึกษาเพื่อพัฒนาคนก็ย่อมทำได้ ยาก

จากความสำคัญของค่านิยมที่เป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาคนและมีผลกระทบต่อ การศึกษา ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนของผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดที่ยังไม่เห็น ความสำคัญของการศึกษาเพื่อการพัฒนา ทำให้ผู้วิจัยสนใจจะทำการศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมและ ความคาดหวังของผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อการศึกษาถึงแนวคิดและ ความคาดหวังของผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดในเรื่องการมีค่านิยมหลาย ๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาเพราะผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดส่วนใหญ่มีการศึกษาค่ำ ค้อยโอกาสต่าง ๆ เป็นผลก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ นานามีประชากรต่งคมไทย และในปัจจุบันรัฐได้มีนโยบายช่วยเหลือ ปรับปรุง พัฒนา แต่การพัฒนาสังคมจะให้บรรลุผลนั้นต้องมุ่งที่การพัฒนาคน โดยมุ่งเน้นใช้การ ศึกษาแต่เพียงประการเดียวนั้นจะไม่บรรลุเป้าหมาย เพราะรากฐานที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลง คนก็คือ การเปลี่ยนแปลงค่านิยมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดในหลาย ๆ ด้าน ให้เห็นว่าการศึกษานั้นสามารถช่วยแก้ปัญหาของตนเองและปรับปรุงตนเองได้ สนับสนุนให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัด หันมาสนใจศึกษาหาความรู้จากการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนมากขึ้นและการศึกษา ควรจะกระทำไปพร้อมกับการเสริมสร้างปลุกฝังอบรมให้ประชาชนมีค่านิยมอันดีงามที่พึงประสงค์ แก่สังคม ซึ่งค่านิยมอันดีงามนี้จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคนทั้งเด็กและผู้ใหญ่อันเป็นสมาชิกของ

¹⁶ พนัส ทัศนาคินทร์, การสอนค่านิยม, โครงการตำรา มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2520, หน้า บทนำ.

ชุมชนและสังคมให้คุณภาพทั้งทางภาคธรรม จริยธรรม สนใจศึกษาหาความรู้ ใช้ความรู้ ความสามารถในการดำรงชีวิตเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพของตนเอง ของครอบครัว ตลอดจน ชุมชนแออัดและสังคมในอนาคตก้าว

การวิจัยครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาเปรียบเทียบค่านิยมและความคาดหวังของ ผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดที่ได้รับการปรับปรุงและที่ไม่ได้รับการปรับปรุง เขตกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาวาผู้อยู่อาศัยในแหล่งชุมชนแออัดทั้งสองประเภทที่มีค่านิยมและความคาดหวังแตกต่างกัน หรือไม่ มีความแตกต่างในด้านใดมากที่สุด และเพื่อให้ทราบว่าปัญหาหรืออุปสรรคประการใดบ้างที่มีผลกระทบต่อการมีค่านิยมและความคาดหวังในปัจจุบัน พร้อมทั้งมีข้อเสนอแนะในการ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นว่าวิธีอย่างไรบ้าง ผลการวิจัยจะช่วยให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัด เขต กรุงเทพมหานคร ได้ปรับปรุงค่านิยมและความคาดหวังของตนเองให้เหมาะสมกับสภาพของสังคม ปัจจุบัน เพื่อนำมาแก้ไขปัญหารวมทั้งช่วยพัฒนาตนเอง พัฒนาครอบครัวและพัฒนาชุมชนที่ตนเองเป็น สมาชิกให้สภาพที่ดีขึ้น เป็นที่ยอมรับของสังคมและยังเป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงาน ของหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องที่เข้าไปช่วยเหลือพัฒนาชุมชนแออัดในเขตกรุงเทพฯ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาค่านิยมและความคาดหวังของผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดที่ได้รับการ ปรับปรุงและที่ไม่ได้รับการปรับปรุงชุมชนจากการเคหะแห่งชาติ เขตกรุงเทพมหานคร ในด้าน ครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา จริยธรรม และสามารถสุข

2. เพื่อเปรียบเทียบค่านิยม และความคาดหวังในแต่ละด้านของผู้อยู่อาศัยในชุมชน แออัดที่ได้รับการปรับปรุงกับชุมชนแออัดที่ยังไม่ได้รับการปรับปรุงชุมชนจากการเคหะแห่งชาติ เขต กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาและเปรียบเทียบค่านิยมและความคาดหวังของผู้อยู่อาศัย ในชุมชนแออัดที่ได้รับการปรับปรุงและที่ไม่ได้รับการปรับปรุงชุมชนจากการเคหะแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร โดยมีขอบเขตดังนี้

1. ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้ที่อาศัยทั้งชายและหญิงในชุมชนแออัดที่ได้รับการ ปรับปรุงและที่ไม่ได้รับการปรับปรุงชุมชนจากโครงการของการเคหะแห่งชาติในเขตกรุงเทพฯ ที่มีอยู่ระหว่าง 20 - 60 ปี และเป็นผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาหรือได้รับการศึกษาตั้งแต่ระดับ

ประณตศึกษาขึ้นไป จากครอบครัวละ 1 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ค่านิยมและความคาดหวังของผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดที่ได้รับการปรับปรุงและที่ไม่ได้รับการปรับปรุงชุมชนจากการเคหะแห่งชาติแบ่งเป็น 7 ด้านคือ

- 2.1 ค่านิยมและความคาดหวังในด้านการครัว
- 2.2 ค่านิยมและความคาดหวังในด้านสังคม
- 2.3 ค่านิยมและความคาดหวังในด้านเศรษฐกิจ
- 2.4 ค่านิยมและความคาดหวังในด้านการเมือง
- 2.5 ค่านิยมและความคาดหวังในด้านการศึกษา
- 2.6 ค่านิยมและความคาดหวังในด้านจริยธรรม
- 2.7 ค่านิยมและความคาดหวังในด้านสาธารณสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

ได้กำหนดขั้นตอนและวิธีดำเนินการศึกษาวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย
3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดที่ได้รับการปรับปรุงชุมชนและที่ไม่ได้รับการปรับปรุงชุมชนจากการเคหะแห่งชาติเขตกรุงเทพมหานคร ในปี 2528 ซึ่งมีจำนวน 790,802 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายชั้น (Multi-Stage Sampling) คือสุ่มเขตที่มีชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานครมา 4 เขต จากเขตที่มีชุมชนแออัดทั้งหมด 18 เขต หลังจากนั้นได้สุ่มตัวอย่างผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัดที่ได้รับการปรับปรุงและที่ไม่ได้รับการปรับปรุงชุมชนมากลุ่มละ 190 คน รวมกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาทั้งหมด 380 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับค่านิยมและความคาดหวังของผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัด ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามประเมินค่าซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอนคือ

- ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบ เลือกตอบที่ เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ
- ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า เกี่ยวกับค่านิยมและความคาดหวังของผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัด โดยแบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้
- ก. เป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า ค่านิยมที่มีความเชื่อและความคาดหวังที่ทำได้จริงของผู้ตอบในกิจกรรมครัว สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา จริยธรรมและสาธารณสุข
- ข. แบบสอบถามประเมินค่า ค่านิยมที่มีความเชื่อและความคาดหวังที่ทำได้จริงของผู้ตอบที่มีต่อชุมชนและคนในชุมชนแออัด
- ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อกรรมค่านิยมและความคาดหวังของผู้อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด และข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหานั้น ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่าและแบบปลายเปิด

การสร้างแบบสอบถามได้จากการศึกษา เอกสาร หนังสือ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้อาศัยแนวทางจากกิจกรรมของผู้อยู่ในชุมชนแออัดมา เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามต่อจากนั้นก็นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้ไปปรึกษากับอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 6 ท่าน ตรวจสอบแก้ไขความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดที่ได้รับการปรับปรุง และที่ไม่ได้รับการปรับปรุงชุมชนจากการ เคหะแห่งชาติ ที่ไม่ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาความเที่ยง (Reliability) และนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไข เปรียบเทียบสมรรถนะ เพื่อไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. การ เก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการฝ่ายปรับปรุงชุมชนแออัด การ เคหะแห่งชาติ เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือช่วยเหลือในการทำวิจัยจากเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานของการ เคหะแห่งชาติกับชุมชนแออัด และคณะกรรมการผู้นำของชุมชนแออัดแต่ละชุมชน โดยผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถามและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทั้งหมดเป็นเวลา 4 เดือนคือ มกราคม 2528 -

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ โดยการแจกแจงความถี่ หากค่าร้อยละ
 ความนิยมเลขคณิต (\bar{x}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการสอบค่าที
 (t-test) และค่าไคสแควร์ (χ^2) แล้วนำเสนอในรูปตารางและความเรียง

คำจำกัดความ

ค่านิยม หมายถึง ความเชื่อที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตของบุคคล ซึ่งเป็นหลักควบคุม
 การรับรู้ที่มีอิทธิพลในการเลือกตัดสินใจ และการถือปฏิบัติของมนุษย์

ความคาดหวัง หมายถึง การที่บุคคลรับรู้และคาดคะเนว่าตนเองจะทำอะไรได้
 เพียงใด นับเป็นการคาดคะเนถึงผลที่จะเกิดขึ้นได้จริงจากการกระทำของตนเอง

ค่านิยมด้านครอบครัว หมายถึง ค่านิยมที่เกี่ยวกับจิตใจและความปรารถนาในชีวิต
 สมรส การแก้ปัญหาในครอบครัว ความต้องการมีบุตร การอบรมเลี้ยงดูบุตร และความสัมพันธ์
 กับเครือญาติ

ค่านิยมด้านสังคม หมายถึง ค่านิยมที่เกี่ยวกับการงานสังคมต่าง ๆ การบำเพ็ญ
 ประโยชน์ต่อสังคม การร่วมมือในการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาชุมชนแออัด

ค่านิยมด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ค่านิยมที่เกี่ยวกับการเงินของครอบครัว อาชีพ
 การเพิ่มรายได้ของครอบครัว ความนิยมในการใช้สินค้า

ค่านิยมด้านการเมือง หมายถึง ค่านิยมที่เกี่ยวกับความสนใจความเคลื่อนไหวทาง
 การเมือง การบริหารประเทศ การไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง การใช้สิทธิต่าง ๆ ที่พึงมี
 ภายในสังคมของชุมชนแออัด

ค่านิยมด้านการศึกษา หมายถึง ค่านิยมที่เกี่ยวกับการศึกษาของตนเองของบุคคล
 ส่งเสริมสนับสนุนให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาภายในชุมชนแออัดทั้งในระบบ
 โรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน

ค่านิยมด้านจริยธรรม หมายถึง ค่านิยมที่เกี่ยวกับคุณธรรมต่าง ๆ การปลูกฝัง
 และอบรมจริยธรรม คุณธรรมแก่บุตร ควรสนใจศึกษาธรรมะและการปฏิบัติกิจในวันสำคัญทางศาสนา

ค่านิยมด้านสาธารณสุข หมายถึง ค่านิยมที่เกี่ยวกับด้านสุขภาพทางกาย สุขภาพทางจิต
สภาพสิ่งแวดล้อมและที่อยู่อาศัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัด

ผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัด หมายถึง ผู้อยู่อาศัยในชุมชนที่กรุงเทพมหานคร และ
การเคหะแห่งชาติได้ประกาศกำหนดเป็นชุมชนแออัด

ชุมชนแออัด หมายถึง ชุมชนที่ส่วนใหญ่มีอาคารหนาแน่นไร้ระเบียบ และชำรุด
ทรุดโทรม ประชาชนอยู่กันอย่างแออัดมีสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมอันอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ
อนามัยและความปลอดภัยของผู้อยู่อาศัย และเป็นชุมชนที่มีปัญหาทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม

ชุมชนแออัดที่ได้รับการปรับปรุง หมายถึง ชุมชนแออัดที่การเคหะแห่งชาติได้เข้า
ไปดำเนินการปรับปรุงชุมชนในด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจและสังคม และดำเนินการปรับปรุง
ที่ดิน

ชุมชนแออัดที่ยังไม่ได้รับการปรับปรุง หมายถึง ชุมชนแออัดที่ยังไม่ได้รับการ
ปรับปรุงจากการดำเนินการของการเคหะแห่งชาติ

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยถือว่าคำตอบที่ได้จากแบบสอบถามของผู้อยู่อาศัยในชุมชน
แออัดที่ได้รับการปรับปรุงชุมชนและที่ไม่ได้รับการปรับปรุงชุมชนจากการเคหะแห่งชาติเป็นคำตอบ
ที่เชื่อถือได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. เป็นแนวทางให้ทราบถึงพื้นฐานทางด้านค่านิยมและความคาดหวังของประชากร
ในชุมชนแออัด อันเป็นข้อที่เป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาทางด้านการศึกษาและปัญหาทางด้านสังคม
ด้านเศรษฐกิจ การเมือง ด้านจริยธรรมและสาธารณสุขในชุมชนแออัด
2. เป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานของรัฐและเอกชน ที่เกี่ยวกับการจัดบริการด้านการศึกษา
เพื่อจัดวางหลักสูตร ชุมชนช่วยเหลือ และกิจกรรมของการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและ
นอกระบบโรงเรียน ให้ตรงกับความต้องการของชุมชนแออัด
3. เป็นข้อมูลพื้นฐานให้ผู้นำและคณะกรรมการและประชาชนในชุมชนแออัดได้ใช้
เป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษา พัฒนาตนเองและพัฒนาชุมชนแออัดของตน
4. เป็นแนวทางใหญ่ที่มีความสนใจจะทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง
นี้ให้กว้างขวางและลึกซึ้งต่อไป